

הניהול והפיקוח של משרד החקלאות ופיתוח הכפר בתחום יבוא מקנה, מספוא ומניעת מחלות

תקציר

רקע

בשר הוא אחד המזונות מן החי המשווקים בישראל, ומטבע הדברים הוא עלול להכיל חיידקים גורמי מחלה. מניעת מחלות שמקורן במזון מן החי מחייבת פיקוח על השלבים השונים של הטיפול בבהמה, החל בשלב מתן המזון והחיסונים, עובר להובלת הבהמות החיות (מחול ובתוך הארץ), שחיטת הבהמות ואריזת הבשר, וכלה בהובלתו לרשתות השיווק ובאחסונו בהן. את הפיקוח על השלבים השונים עד שלב שינוע הבשר מבתי המטבחיים מבצע משרד החקלאות ופיתוח הכפר באמצעות השירותים הווטרינריים (השו"ט).

נתוני מפתח

כ-130

אוניות להובלת בקר וצאן מגיעות בכל שנה לישראל

334,517

ראשי צאן יובאו לישראל בשנת 2019 אשר נועדו ברובם לתעשיית הבשר

247,198

ראשי בקר יובאו לישראל בשנת 2019 אשר נועדו ברובם לתעשיית הבשר

טונה 137,000

צריכת בשר בקר בישראל בשנת 2018

187 מיליון ש"ח

השווי הכספי של צאן שיובא בשנת 2019

865 מיליון ש"ח

השווי הכספי של הבקר שיובא בשנת 2019

2.2-1.5 אלף ש"ח

מחיר ראש צאן לשחיטה

14-10 אלף ש"ח

מחיר ראש בקר לשחיטה

פעולות הביקורת

בחודשים פברואר-אוגוסט 2019 בדק משרד מבקר המדינה היבטים הנוגעים לפיקוח משרד החקלאות על יבוא של בקר וצאן (מקנה) לבשר ועל מניעת מחלות. בבדיקה נבחנו תהליך אישור מדינות ליבוא מקנה ואופן פיקוח המשרד על יבוא המקנה ועל גידולו. בין היתר נבחן אופן הפיקוח של המשרד על התנאים בהובלת בעלי החיים מחו"ל, על מזון לבעלי חיים המיובא מחו"ל, ועל פעולותיו למניעת התפשטות מחלות בקרב בעלי החיים. הביקורת נעשתה במשרד החקלאות, ובעיקר בשו"ט.

תמונת המצב העולה מן הביקורת

למרות הורדת המכס על עגלים מיובאים ולמרות הרפורמות הנוספות שביצע משרד החקלאות בשנים האחרונות כדי להוריד את מחיר בשר הבקר לצרכן, משנת 2013 עד סוף שנת 2018 חלה עלייה של כ-4.5% - 6% במדד מחירי הבשר.

למרות השיעורים הגבוהים של הבקר הנגוע בברוצלוזיס, לא גיבש המשרד תוכנית חדשה בת יישום למיגור המחלה ולהפסקת התפשטותה.

השו"ט קבעו כי מחובת המגדלים לבצע חיסונים נגד מחלות הברוצלוזיס והעכברת בשעה שבשוק שרר מחסור בתרכיבים שלא איפשר את יישום ההנחיה.

בתהליך הפיקוח על יבוא מספוא לא מתבצעים בדיקה ויזואלית ודיגום. עקב כך, יש חשש כי מספוא המכיל מתכות, חומרי הדברה, עובשים ורעלנים ייכנס לתחומי ישראל ויפגע בבעלי החיים הניזונים ממנו ובבני האדם הצורכים מזון המופק מבעלי חיים אלו.

אישור מדינות נוספות ליבוא מקנה עשוי להגביר את התחרות ולהוריד מחירים, אולם שש מדינות הנמצאות בתהליך אישור ממתניות כבר שנתיים עד שמונה שנים לקבלת אישור השו"ט ליבוא מקנה.

השו"ט לא קיימו ביקורים סדירים במדינות שאושרו ליבוא מקנה לצורך פיקוח על מידת עמידתן בתנאי תעודות הבריאות שעליהן חתמו. לעיתים הצטברו נתונים המלמדים לכאורה שהמדינות אינן עומדות בתנאים. עלו גם ממצאים המשקפים תחזוקה ירודה של האוניות המובילות מקנה מחו"ל עד כדי סכנות ממשיות לבעלי החיים ופגיעה בתנאי המחיה שלהם באופן הגורם להם סבל רב. למרות זאת, משרד החקלאות לא נקט סנקציות כלפי יבואנים או בעלי אוניות שלא עמדו בהנחיות המשרד, למעט במקרים חריגים מאוד.

משרד מבקר המדינה רואה בחיוב את הסרת המגבלות על יבוא בקר ובשר.

מסתמן שיפור משמעותי בנתוני ההדבקה של בני האדם במחלת הברוצלוזיס, ובשנת 2019 הוא צפוי להיות קטן בהרבה מאשר בשנים קודמות. כמו כן, מסתמנת מגמת ירידה בשיעור עדרי הצאן החיוביים. ניתן להעריך שההפחתה בתחלואת בני האדם מקורה בקמפיין שארגן משרד החקלאות באזורים המועדים להדבקה ובהקפדה על בטיחות החקלאים.

משרד החקלאות ביצע בדיק בית, ובמסגרתו בחן את סכום הפיצויים ששילם לבעלי מקנה שהושמד לאחר התפרצות מחלת הברוצלוזיס, הכיר בטעותו שבגינה סכומם היה קטן מהנדרש, ושילם למגדלים את הפרשים גם לגבי תיקים שנסגרו ותשלומי הפיצויים בגינם הועברו זה מכבר.

עיקרי המלצות הביקורת

על משרד החקלאות לבחון את מחירי הבשר לציבור תוך נתינת הדעת על חסמים וכשלים בשוק הבשר ובהתאם לכך לקבל החלטות שיאפשרו להפחית את מחירי הבשר. בעניין זה יש לשתף גם את משרדי האוצר, הכלכלה והתעשייה ורשות התחרות, כדי להבטיח שהצעדים שיינקטו יביאו לתוצאות הרצויות.

על משרד החקלאות לפעול לאכיפה של הוראות הדין בעניין יבוא מקנה מחו"ל ולצמצום הפגיעה ברווחת בעלי החיים במהלך ההובלה. לשם כך עליהם להפעיל אמצעי פיקוח מתקדמים ולבחון את האפשרות להפעיל את סמכויותיהם, ובכלל זה להטיל קנסות ולהתלות רישיונות יבוא.

כדי להביא לצמצום התפשטות מחלת הברוצלוזיס, ראוי שהמשרד יפעל בנחישות לקיום מערך ניטור, אבחון ובקרה בכל המשקים, בהתאם לרמת הסיכון שהוגדרה להם. על השו"ט, שנתקל לא אחת במחסור בתרכיבי חיסון, לבחון חלופות למלאי התרכיבים שבשוק כדי לאפשר מתן טיפול מידי לעצירת מחלות מתפרצות בעת הצורך.

נוכח הסכנות הנשקפות לבריאות הציבור בארץ ולבעלי החיים המקומיים עקב יבוא מקנה חי לישראל וחשיפת המדינה למחלות שאינן נפוצות באזור, על השו"ט לבצע בחינה מדוקדקת והערכת סיכונים עיתית ומלאה בעניינה של כל מדינה מאושרת ומוכרת.

כדי להגדיל את התחרותיות בשוק יבוא המקנה מוצע כי השו"ט יפעלו בהקדם לאישור יבוא ממדינות נוספות.

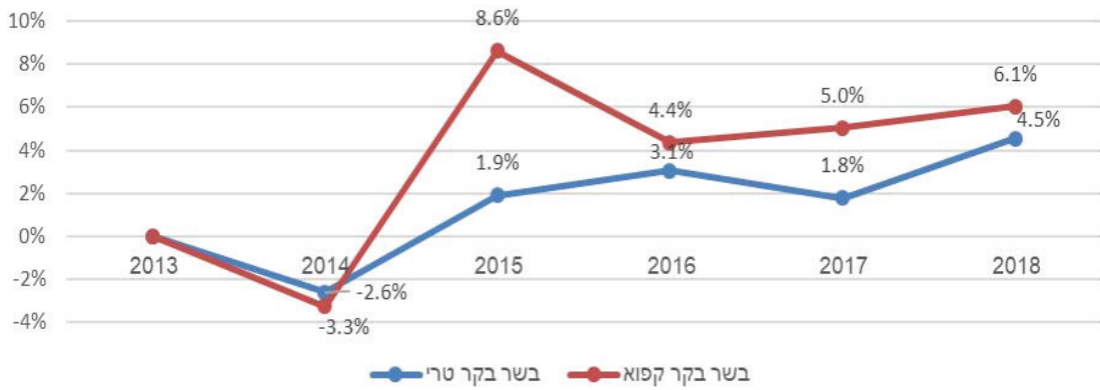
על השו"ט לפעול בהקדם למחשוב הליך אישור מדינה ולפרסום השלבים השונים ביישום התהליך, כדי שיהיו נגישים ושקופים לציבור. כמו כן, עליהם לפעול למחשוב טופסי הביקורת על תנאי המחיה של המקנה בזמן ההובלה מחו"ל, כדי לאפשר פיקוח שוטף והולם בנושא ולמנוע הפרות חוזרות ונשנות של הנחיותיו.

סיכום

בדוח הועלו ממצאים העלולים להשפיע בין היתר על בריאות הציבור, על רווחת בעלי החיים ובריאותם ועל מחירי הבשר בארץ. ייעול פעילותם של משרד החקלאות והשו"ט בתחום שהם מופקדים על הטיפול בו, בדגש על קבלת החלטות בסמוך למועד זיהוי הסיכונים, ביצוען ומיצוי סמכויות הפיקוח והאכיפה הנתונות בידיהן, עשוי לשפר את המצב שהועלה בדוח. שיפור תשתית המחשוב המיושנת שבשימוש המשרד יתרום אף הוא לכך שהפיקוח בנושא יתבצע באופן יעיל, ממוקד ואפקטיבי. עקב העלייה במחירי הבשר לצרכן, נדרש כי המשרד בשיתוף משרד האוצר, משרד הכלכלה ורשות התחרות ינקטו צעדים אפקטיביים, ובכלל זה צעדים להגברת התחרותיות, שיביאו להפחתה במחיר הבשר לצרכן.

שינויים בממד מחיר ק"ג בשר בקר בישראל
בשנים 2013 - 2018

לפי נתוני הלמ"ס בעיבוד משרד מבקר המדינה.